

Import av meierivarer - et spørsmål om pris?

Importen av matvarer til Norge øker for hvert år – innenfor de aller fleste matkategorier. I perioden 2005 til 2020 økte importen av meierivarer fra 9 400 tonn til 27 200 tonn. Det er nesten en tredobling av volumet. Ost og yoghurt utgjør mesteparten av det totale volumet.

Det totale forbruket av ost i Norge har selv sagt også økt ganske

vesentlig i denne perioden. Fra 2007 til 2020 økte Norges befolkning med rett i underkant av 15 %, mens forbruket av yoghurt og ost økte med henholdsvis 36 og 38 %.

Økningen i import av meierivarer er altså et ganske sammensatt bilde. Noe av økningen henger helt klart sammen med velstandsutviklingen i Norge og at vi både ønsker og er villige til å betale for litt spesielle produkter, som kanskje har andre egenskaper enn de vi tradisjonelt har produsert i landet vårt, men det er også klart at noe av importen kunne vært erstattet med produkter basert på foredling av norsk melk.

I norsk jordbruksdebatt blir

det ofte hevdet at økt import av jordbruksvarer – uavhengig av foredlingsgrad – skyldes at andre land kan produsere mer kostnadseffektivt enn oss og at økningen i importen i stor grad skyldes nettopp dette og at hull i importvernet forsterker dette. Råvareprisen på norsk melk blir altså anført som den klart viktigste årsaken til økende import.

En ganske typisk uttalelse er denne fra Lise Sandsbråten, fagsjef for politikk og samfunnskontakt i Tine:

- Det er litt skremmende at osteimporten øker. Omtrent 16

prosent av forbruket vi har av ost er importert. Det tilsier

at vi må jobbe hardt for at norsk melk skal være konkurransekraftig i møte med den importerte melka (Nasjonen 24.10.20).

Dette har blitt gjentatt så ofte og over så lang tid at det nærmest har blitt en sannhet i norsk jordbruk. Men er det sant?

Er det lav råvarepris og effektivisering og sentralisering i foredlingsleddene som skaper konkurransekraft? Er det den billige melka i utlandet som gjør at importen øker? La oss se litt på det.

Figur 1 viser norsk melkepris og prisen i utvalgte EU-land. Mens prisen på melk i Norge er mer eller mindre politisk fast-

satt gjennom målprisen i jordbruksavtalen, er det noe mer variasjon i melkeprisen i EU. Tollen på melk skal i utgangspunktet kompensere for nivåforskjellen på prisene og sørge for en viss beskyttelse mot importkonkurranse.

Dersom «sannheten» om at det er prisen på norsk melk – sammenlignet med prisen på europeisk melk – som er den viktigste faktoren når det gjelder import av melk og meierivarer, er det rimelig antakelse å si at norsk konkurransekraft

øker når norsk melk blir billigere i forhold til europeisk melk. Og motsatt.

Det er gjerne dette som blir brukt som argument mot å øke prisen på norsk melk. Og det blir gjentatt hvert år i forbindelse med jordbruksforhandlingene – senest i år, der TINE skrev følgende i sitt innspill:

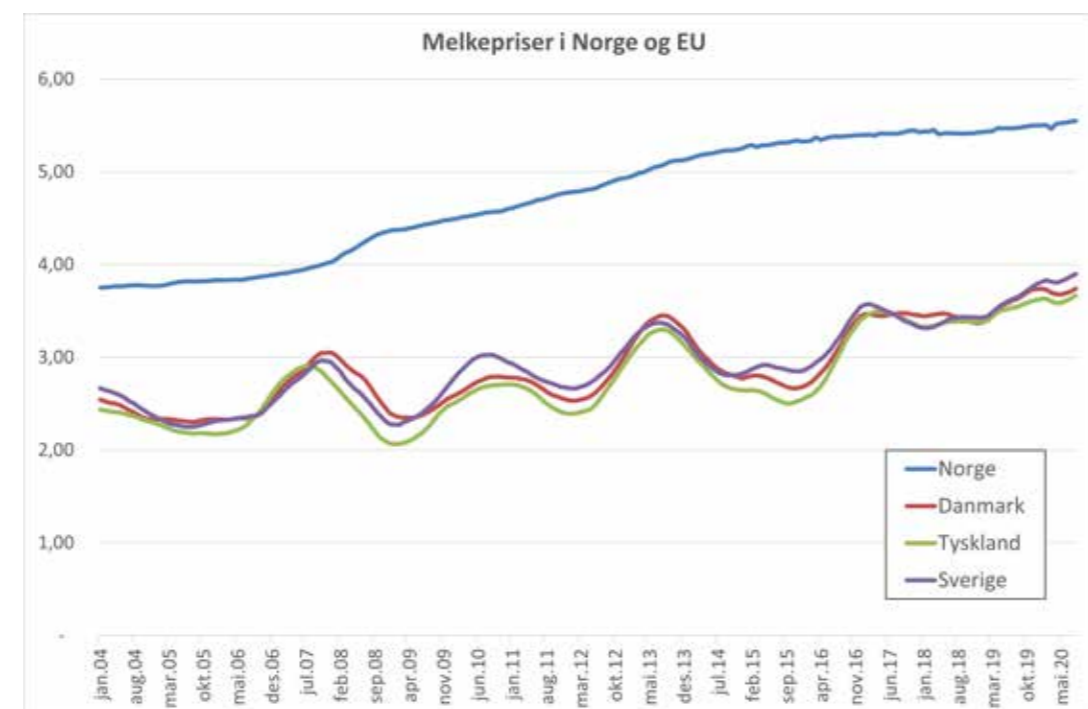
«Kategorien meieriprodukter preges av stor og økende import og økende konkurranse fra andre matvarer, særlig ost og vegetabiliske substitutt. Hoveddelen av importen skjer til

Import av meieri-produkter til Norge

I 2020 utgjorde importen av ost 66 %, yoghurt 23% og melkepulver 10% av volumet som importeres under kapittel 4 i tolltariffen: «Melk og meieriprodukter». Det er beskjedent import av smør og andre meieriprodukter til Norge.

Importen av ost har økt fra 7 400 tonn i 2005 til 17 900 tonn i 2020. Noe importeres under tollfrie kvoter som er avtalt med EU i forbindelse med artikkel 19 til EØS-avtalen, noe skjer til redusert toll (protokoll 3 til EØS-avtalen) og noe importeres med full toll (prosenttoll).

Fersk ulagret ost og smelteost utgjør 48 % av osteimporten, spesialoster fra geografiske områder i EU utgjør 20 %, fetaost 16 %, brie 10 % og blamuggost 5%.

Figur 1: Råvarepris på norsk og europeisk melk i perioden 2004 til 2020. Kilder: Tine Råvare og European Commission

full toll og er ikke regulert gjennom kvoter. Importveksten legger et tydelig press på volum og pris i det norske markedet»

I lys av dette er det rimelig å hevde at påstanden er at norsk konkurransekraft vil styrke seg dersom prisrelasjonen mellom norsk melk og europeisk melk ikke øker. Det vil si at prisen på norsk ikke blir dyrere relativt til prisen på europeisk melk.

Men stemmer dette? For å analysere dette har jeg sammenlignet importen av meierivarer i perioden 2005 til 2021 med prisrelasjonen mellom norsk og europeisk melk (Figur 2).

Ved første øyekast er det vanskelig å se noen sammenheng mellom disse størrelsene. Prisrelasjonen mellom norsk og europeisk melk har relativt stor variasjon – mellom 1,3 og 2,0 i perioden – uten at det har noen synlig innvirkning på importen av meierivarer. Spesielt interessant er perioden fra 2017 og frem til i dag. I løpet av denne perioden har norsk melk blitt 25 % billigere enn den europeiske, mens importen har økt med 15 %.

Det er dermed god grunn til å hevde at det ikke er noen dokumenterbar sammenheng mellom importen av meierivarer og prisforholdet mellom norsk og europeisk melk. Det er helt andre faktorer enn prisen på melk som påvirker den stadig økende importen av meierivarer.

Det er rett og slett ikke sant at prisen på norsk melk påvirker importen av meierivarer. Man kan si at dette er et vikarierende argument for holde prisen på norsk melk nede. Prisen både kan og må økes for at norske melkeprodusenter skal få et økonomisk løft som gjør dem i stand til å fortsette å produsere «verdens kanskje fineste melk» og til å foreta nødvendige investeringer i driftsapparatene sine som igjen er garantien for den fremtidig produksjon av melk i Norge. Dette vil ikke være mulig å gjennomføre på økonomisk forsvarlig vis hvis ikke melkeprodusentene får betydelig bedre betalt for melken sin.

Regjeringspartiene vil ha investeringspakke for løsdriftskravet

Både Ap og Sp har programfestet at de vil innføre en investeringspakke for løsdriftskravet.

AV VILDE HAARSAKER

Det er et stort behov for å oppgradere driftsapparatet i norsk jordbruk, ikke minst knyttet til det lovpålagte kravet om løsdrift for alle fjøs med storfe innen 2034.

I tillegg til at regjeringspartiene har programfestet at de vil innføre en investeringspakke for løsdriftskravet, kom de i innstillingen til årets jordbruksoppgjør med følgende

felles merknad:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en investeringspakke og opptrappingsplan for fornying av bås-fjøs i statsbudsjettet for 2022, som sikrer at det vedtatte løsdriftskravet i storfeholdet kan innfris innen 2034. Investeringsprogrammet skal sikre klimavennlig fornying av bås-fjøs og tilpasses bruk med inntil 30 kyr, produksjon på norske naturressurser og økt beitebruk. Dette er viktig for å bidra til at løsdriftskravet ikke medfører et antallet aktive bruk reduseres.»

Driftsøkonomien må løftes

I «Matløftet 2025», som Sp la fram før sommeren, foreslår de å sette av 400 millioner kroner ekstra til investeringsstøtte i 2021 og at investeringspakken skal innrettes slik at kravene i denne ikke virker strukturdrivende. Ap har ikke sagt noe om til investeringsstøtte.

- Med lovpålagte krav må det følge ekstraordinære midler. Samtidig har NBS vært tydelig på at det ikke nytter med investeringsmidler dersom ikke driftsøkonomien i bedres, sier Kjersti Hoff, leder i Norsk Bonde- og Småbrukarlag.

Nye kriterier for investeringstilskudd

Hoff understreker også at nye kriterier for bruk av investeringsmidlene må på plass for bevilgningene økes.

- Vi må sikre at omstillingen til løsdrift ikke fører til at det blir færre melkeprodusenter og ammekupprodusenter, sier Kjersti Hoff, leder i Norsk Bonde- og Småbrukarlag.

Hun viser til følgende punkter om investeringsmidler som NBS har spilt inn til de to regjeringspartiene:

- legge til rette for at gårdbrukere over hele landet kan ruste opp driftsapparatet uten å være nødt til å utvide produksjonen, slik at både heltids- og deltid-bønder kan sikres et moderne

og effektivt driftsopplegg med velferd for mennesker og dyr.

- foreta en gjennomgang av føringene for IBU-midler for å sikre at de er i tråd med målene for jamstillingsplanen, herunder produksjon på lokale driftsøkonomien i bedres, sier Kjersti Hoff, leder i Norsk Bonde- og Småbrukarlag.

- ha som prinsipp at det skal medfølge tilstrekkelig med øremerkede midler ved innføring av nye dyrevelferdskrav og andre lovpålagte krav, og at gode tilskuddskriterier sikrer at midlene ikke bidrar til strukturerend-

ringer i jordbruket. Midlene skal bevilges direkte over statsbudsjettet.

- omgjøre kravet om løsdrift for storfe fra 2034 til å kun gjelde ved nybygg.
- opprette en flerårig investeringspakke med midler over statsbudsjettet og tilskuddskriterier som sikrer at brukene som ikke har bygd om sine bås-fjøs til løsdrift kan gjøre det uten å øke produksjonsomfanget. Investeringspakken skal også omfatte tilskudd til nødvendige ombygginger som følge av nye krav til driftsbygninger som trer i kraft i 2024.

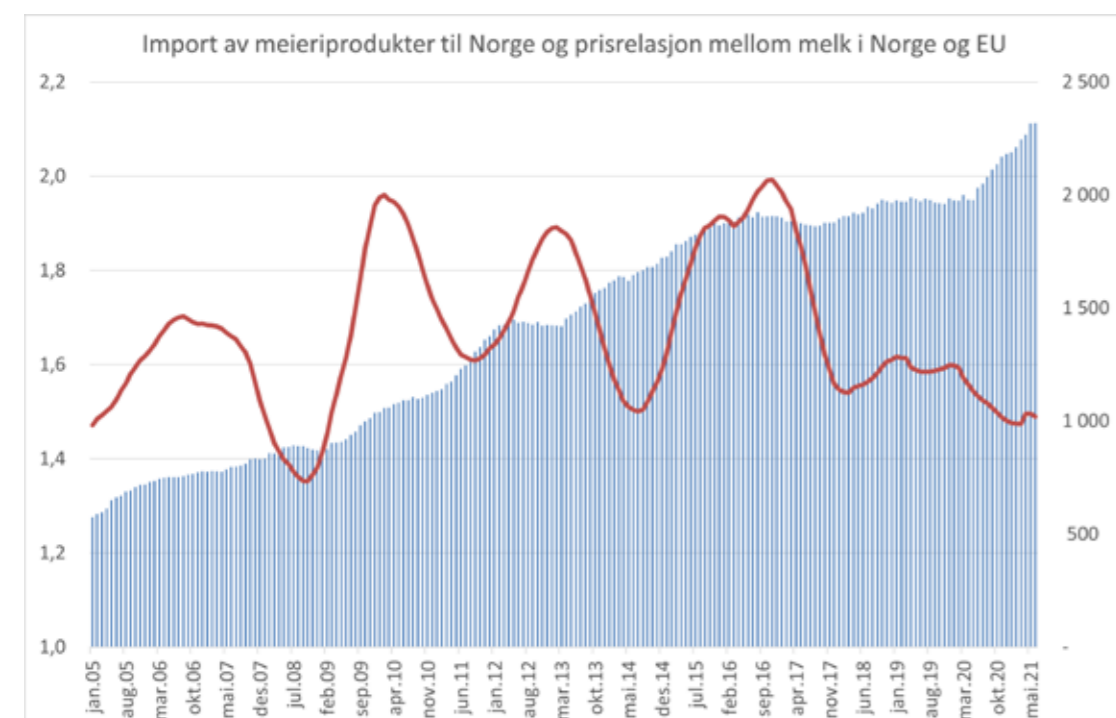
Investeringsmidler

- Formålet med midler til investering og bedriftsutvikling i landbruket (IBU-midler) er å legge til rette for langsiktig og lønnsom verdiskaping, samt bidra til sysselsetting, bosetting og et variert landbruk i alle deler av landet med utgangspunkt i landbrukets ressurs generelt og landbrukseieendommen spesielt.

- Innovasjon Norge har de siste årene opplevd rekordstor etterspørsel etter IBU-midlene, og da i særlig til tradisjonelt landbruk.

- Det er bevilget 664,5 mill. kroner i IBU-midler i 2021. Basert på søknadstilgang per februar 2021 har regionkontorene anslått at den samlede etterspørselen vil bli nærmere 1,2 milliarder kroner i 2021.

- I dag er øvre grense for investeringstilskudd på 35 % eller 2 millioner kroner (2,4 millioner kroner for bygg i tre).

Figur 2: Blå søyler viser import av meierivarer til Norge i perioden 2005-2021 i tonn. Rød kurve viser prisrelasjonen mellom norsk og europeisk melk i perioden 2005-2021. Hvis prisrelasjonen er 1, er prisen lik. Hvis prisrelasjonen er over 1, er prisen på norsk hvet høyere enn prisen på europeisk melk. Hvis prisrelasjonen er under 1, er prisen på europeisk hvet høyere enn prisen på norsk melk. Kilder: Tine Råvare, EC, Norges Bank og SSB.

EkotuningCom

Din motortuningsspesialist til alle kjøretøy

MORE POWER To You

Ekotuning er markedsledende på softwareoptimalisering av traktorer, landbruksutstyr og industrielle maskiner.

EkotuningCom AS, N-1900 Fetsund. Tlf. 99 50 24 47, sar@ekotuning.com, www.ekotuning.com

Campbell & Co
ADVOKATFIRMA

Hamar, Brumunddal,
Moelv, Gjøvik og Trondheim

Tlf. 468 59 000
www.campbellco.no

Hva koster det å innfri løsdriftskravet?

NIBIO har anslått et investeringsbehov på 18-23 milliarder kroner fram mot 2034, men om det skal skje uten strukturendringer vil summen komme opp i 27 milliarder kroner. Kostnadene for ammekuproduksjonen er ikke beregnet.

AV VILDE HAARSAKER

NIBIO la våren 2021 fram rapporten «Investeringsbehov innen melkeproduksjon - Å tilpasse produksjonen til løsdriftskravet i 2034». Rapporten var bestilt av Landbruks- og matdepartementet i forkant av jordbruksoppjøret. NIBIO anslår et investeringsbehov på 18-23 milliarder kroner fram mot 2034, avhengig av størrelsen på fjøsene.

Færre fjøs og høyere avdrått

Et viktig premis for beregningen er referansebanen NIBIO har lagt til grunn fram mot 2034, med en mjølkeytelse som øker til over 9000 kg/årsku og større besetninger. Dette betyr en fortsatt økt mjølkeytelse løstrevet fra dagens forproduksjon i Norge og færre bruk. I referansebanen er behovet for norsk kumelk i 2034 er anslått til 1496 mill. liter. Med en antatt gjennomsnittlig meierileveranse på 8090 liter per årsku i 2034 er antall melkekyr anslått til 185 000.

Tar en isteden utgangspunkt i at 4000 båsfjøs med i snitt 18

årskyr skal bygges om uten noe særlig produksjonsøkning og avdråttøkning, og regner med en investeringskostnad per fjøs på 6,8 millioner kr ihht. NIBIO-rapporten, blir det totale investeringsbehovet fram mot 2034 på 27 milliarder kroner.

I milliard i året

I jordbruksforhandlingene i 2018 ble det enighet om at mjølkebruk med 15-30 kyr skulle prioriteres hos Innovasjon Norge, men det fulgte ikke med midler og nødvendige endringer i tilskuddskriterier for å sikre dette. I dag er øvre grense for investeringsstilskudd på 35 % eller 2 millioner kroner (2,4 millioner kroner for bygg i tre).

En masteroppgave fra NHH fra juni 2020 har analysert 66 driftsplener i mjølkeproduksjon som er brukt som grunnlag for søknad til Innovasjon Norge i Vestland fylke. De finner at selve investeringen i snitt ikke er lønnsom for noen av størrelsesgruppene, men at gårdsbruk som bygger til 30 eller flere kyr på sikt klarer å tjene inn investeringen. Økes støttegraden for bruk med under 30 kyr til 50 %, vil flere av disse brukene klare å tjene inn investeringen.

Med en støttegrad på 50 % blir det årlige bevilgningsbehovet for å innfri løsdriftskravet fram mot 2034 på ca. 1 milliard kroner i melkeproduksjonen.

Det er også verd å merke seg at følgende kostnader ikke er med i NIBIO sitt kostnadsanslag på 18-23 milliarder kroner:

- Følginvesteringer og økte

Antall melkekyr	Total investeringskostnad	Investeringskostnad per kuplass	Størrelse på bygningen
15	5,8 mill. kr	386 000 kr	500 m ²
20	6,8 mill. kr	340 000 kr	600 m ²
30	10,3 mill. kr	343 000 kr	890 m ²
40	11,9 mill. kr	297 000 kr	1050 m ²
50	13,2 mill. kr	264 000 kr	1170 m ²
60	14,8 mill. kr	246 000 kr	1300 m ²
80	19,1 mill. kr	239 000 kr	1570 m ²
100	21,8 mill. kr	218 000 kr	1850 m ²
120	24,2 mill. kr	202 000 kr	2090 m ²

NIBIO-rapporten «Investeringsbehov innen melkeproduksjon - Å tilpasse produksjonen til løsdriftskravet i 2034» underbygger at mindre fjøs trenger større tilskuddsandel ved investeringer. Kostnaden per kuplass er beregnet til 386 000 kr i fjøs med 15 årskyr, og 297 000 kr i fjøs med 40 årskyr. Tabellen er en gjengivelse av tabell 2.3. i i NIBIOs rapport. Det er forutsatt 50 % påsett i beregningene.

leiekostnader (kjøp eller leie av melkevotter og jord, oppgradering av mekaniseringslinjene).

- Investeringskostnadene for å oppfylle kravene til kalvingsbinger og beite- og mosjonskrav fra 2024 er ikke anslått, da de ifølge NIBIO er relativt små.
- Ifølge NIBIO foreligger det ingen statistikk for hvor stor andel av disse besetningene som allerede oppfyller kravet om kalvingsbinger, men det er trolig få av dagens båsfjøs som har en slik bølge.
- Løpende investeringer som ville skjedd uavhengig av endrede forskrifter (en del løsdriftsfjøs er bygd på 1980- og 1990-tallet og vil sannsynligvis også stå foran behov for reinvesteringer).
- Investeringskostnader for ammekufjøsene.

Savner fokus på løsdriftskravet for ammeku

Da NIBIO i vår beregnet kostnadene ved å innfri løsdriftskravet, tok de kun for seg melkeproduksjon. Kravet gjelder også ammeku, og nå har Tyr satt i gang en spørreundersøkelse hos sine medlemmer.

AV VILDE HAARSAKER

- Dessverre finnes det ikke tall på hvor mange av ammekuproducentene som driver i båsfjøs, og dermed vet vi heller ikke hva det vil koste å innfri løsdriftskravet for ammeku, sier Per-Sigve Lien daglig leder i Tyr.

Tyr har, blant annet på bakgrunn av dette, sendt ut en spørreundersøkelse til sine medlemmer. Om lag 2 200 av landets ammekubønder er medlem i Tyr.

Gjennom undersøkelsen vil vi få et bilde av hvor stor andel av produsentene som driver i båsfjøs og hva som er gjennomsnittlig besetningsstørrelse her. Dette er en liten undersøkelse og vil ikke være noe fasit svar, men den gir en pekepinn på både hvor mange som planlegger å bygge om og hvor mange som velger å gi seg. I og med at det ikke finnes noen tall på området - og vi opplever at en ofte glemmer at ammekua også omfattes av løsdriftskravet, ønsker vi disse svarene som svært viktige. Undersøkelsen er ak-

Trenger data: For å få bedre oversikt over hvilke konsekvenser løsdriftskravet får for ammekuproducentene, oppfordrer styreleder Per Sigve Lien alle medlemmer i Tyr til å svare på årets medlemsundersøkelse. Undersøkelsen ligger på Tyr sine nettsider fram til 14. oktober.

NBS MENER...

Lurer du på hva NBS egentlig mener? I spalten NBS mener... vil et medlem i et av våre utvalg eller styret fordype seg i noe av organisasjonens politikk. God lesing!

Investeringsmidler må brukes riktig

I EU valgte man i 2015 å skrote hele melkevotetordningen fordi «kvotene kun førte til en evig overproduksjon av melk og meieriprodukter». I stedet for å rette opp i en politisk ordning som ble styrt i strid med hensikten, valgte man å kaste barnet ut med badevannet.

AV ELIN BERGERUD, LEDER AV NBS SITT STORFESTUTVALG

Debatten om investeringsmidler i jordbruket bærer litt preg av det samme. Det er ikke noe motsetningsforhold mellom å øke inntjeningen og å samtidig gi investeringstilskudd. Men slik situasjonen er i dag, med så lav inntjening, fordekker investeringstilskuddet den økonomiske realiteten og bidrar til strukturrasjonalisering. Det må tas tak i nå!

Med riktig styring har investeringsmidlene en viktig politisk funksjon. Det handler både om utjevning mellom

små og store bruk, samt at man kan gi insitamenter for bonden til å velge ønskede løsninger som ikke nødvendigvis konkurrerer på pris, som trebygg og fornybar energi.

Dersom økt pris skal være bærebjelken i investeringene for alle bruk, slår det veldig skjev ut for de ulike bruksstørrelsene. Prisene til bonden må opp, men man må samtidig være klar over utslaget dette gir mellom små og store produsenter. For bruk med 50 kyr vil økt pris gi veldig mye større utslag på inntekta enn for de med 15. Skal vi ha med alle bruksstørrelser videre, er vi helt avhengig av investeringsmidler.

Det er fordi man har en vesentlig «oppstarts-kostnad» ved bygging. Dermed blir investeringskostnad per ku mye høyere om du bygger til 15 kyr enn om du bygger til 50 kyr. NIBIO beregnet i vår at investeringskostnad per kuplass er 386 000 kroner i et fjøs med 15 melkekyr og 264 000 kroner i et fjøs med 50 melkekyr.

Innovasjon Norge må fungere som en politisk instans som motvirker denne økonomiske realiteten. Derfor må bruken av investeringsmidler rammes bedre inn enn i dag.

Nå som prisene på bondens varer er så lave, har investeringstilskuddet tatt rollen som erstatning for pris. Da bærer det galt av sted for alle parter - bortsett fra de som ønsker billig mat produsert av gjeldsfanga bønder på dugnad. Prisene må opp!

Investeringsmidlene har bidratt til at vi har fått større og færre fjøs, som går langt utover lokalt ressursgrunnlag. Dette har også vært med på å drive opp prisene på melkevotter og leiejord. Stordriftsfordelene inne i fjøset utlignes, og vel så det, av stordriftsulempene i en drift som ikke er tilpasset lokalt ressursgrunnlag. På denne måten har politikken og praksisen rundt investeringsstøtte vært uheldig og «lurt» mange ut på tynn is. De som har satsa og bygd har kommet i et uføre de ikke kommer seg ut fra, med mange millioner i gjeld og dårlig driftsøkonomi.

Investeringsvirkemidler er ikke saliggjørende hvis ikke driftsøkonomien blir løftet.

Men det er fullt mulig å tenke seg andre måter å innrette investeringsstøtta på, som ikke stimulerer til å bygge utover eget ressursgrunnlag.

Investeringsmidlene må bru-

kes til å sikre at gårdbrukere over hele landet kan ruste opp driftsapparatet uten å være nødt til å utvide produksjonen, slik at både heltids- og deltidsbønder kan sikres et moderne og effektivt driftsopplegg med velferd for mennesker og dyr. Dette kan oppnås ved å dif-

ferensiere tilskuddssatsene. Et fjøs med 15 melkekyr må få en høyere prosentandel av investeringskostnaden i tilskudd, mens et fjøs med 50 melkekyr må få en lavere prosentandel. Det må også stilles krav om produksjon på lokale ressurser og beitebruk.

Nærmere 300 fjøs må bygges om årlig

I 2019 var det 4004 båsfjøs. Det vil si at ca. 286 båsfjøs må bygges om hvert år fram mot 1.1.2034.

I 2020 innvilget Innovasjon

Norge 183 ordinære investeringsprosjekt innen kumjølkeproduksjon (tilskudd ved generasjonsskifte ikke medregnet). Prosjektene omfatter både nybygg og større og mindre oppgraderingsarbeider.

Total innvilgning innen ku-

mjølkeproduksjon i 2020 var 261,7 millioner kroner til 251 prosjekter. Dette inkluderer 23,0 millioner kroner i generasjonsskiftetilskudd (39 saker) og 2,5 millioner kroner til gjødsellager (26 saker).

Antall kyr etter utbygging	Antall prosjekter	Samlet bevilgning	Gjennomsnittlig støttegrad	Gjennomsnittlig investeringskostnad
<15 kyr	8	4 mill. kr	37 % (0,50 mill. kr)	1,35 mill. kr
15-30 kyr	75	101 mill. kr	27 % (1,35 mill. kr)	5,06 mill. kr
31-50 kyr	75	106 mill. kr	21 % (1,42 mill. kr)	6,62 mill. kr
>50 kyr	25	25 mill. kr	21 % (0,98 mill. kr)	4,77 mill. kr
Totalt	183	236 mill. kr	23 % (1,29 mill. kr)	5,50 mill. kr

Kilde: Innovasjon Norge

INDUSTRIVERKTØY IDG-Tools A.S.

SMØREPAKKE

1005-140

1 stk Fettpresse TUBE, for skrupatron (6079-1)
12 stk Smørefett marine&entreprenør/skrupatr.
(6079-3-400)

kr. 1.995,-

Eks. mva
Veil pris kr. 3.121,-

OLJESUGER

9,5 L

4840-9-5

kr. 2.250,-

Eks. mva
Veil pris kr. 3.485,-

SKRUTREKKER -SETT

5696-18

kr. 1.195,-

Eks. mva
Veil pris kr. 2.050,-

Ta kontakt med din lokale salgsrepresentant eller vårt hovedkontor på tlf. 62 83 27 00 eller kontakt@idg-tools.as og avtal et besøk, så kommer vi til deg med en av våre salgsbiler.

Tlf: 62 83 27 00

www.idg-tools.as

kontakt@idg-tools.as